

КАКО ЈЕ ОМОГУЋЕНА МЕЂУДРЖАВНА КОРУПЦИЈА

На случају Старог савског моста

Власт у Србији већ годинама заобилази закон о јавним набавкама за највеће и највредније инфраструктурне пројекте. То чини или доношењем посебних закона који суспендују закон о јавним набавкама или позивајући се на различите међудржавне споразуме. На тај начин се огромне суме новца грађана Републике Србије дају одређеним фирмама или без икакве процедуре или у одређеним нетранспарентним процедурама без поштовања основних начела јавних набавки.

Оваква пракса настављена је и у случају уклањања Старог савског моста и изградње новог моста преко Саве.

Наиме, поступајући по захтеву за приступ информацијама од јавног значаја, Дирекција за грађевинско земљиште и изградњу Београда Ј.П. (у даљем тексту: Дирекција) нас је обавестила да је Уговорни споразум за пројекат изградње новог моста преко реке Саве на месту Старог савског моста у Београду (у даљем тексту: Уговор) закључен са кинеском фирмом „PowerChina International Group Limited“. Како је у одговору на наш захтев такође наведено, овај Уговор је закључен на основу споразума Владе Народне Републике Кине и Владе Србије из 2009. године (у даљем тексту: Споразум)¹, па имајући у виду да је „јавна набавка установљена међународним уговором на основу којег је настала међународна обавеза Републике Србије“, у конкретном случају није примењен поступак јавне набавке сходно одредбама члана 11. став 1. тачка 1) Закона о јавним набавкама („Сл. Гласник РС“, бр. 91/19 и 92/23)².

Дирекција је, међутим, одбила да нам достави овај Уговорни споразум из разлога што је у оквиру његових Посебних услова у Потклазули 1.12. под називом „Поверљиви детаљи“ прописана, између осталог, обавеза уговорних страна да се према детаљима уговора односе као према приватним и поверљивим, те да се објављивање и обелодањивање истих не сме извршити без претходног одобрења друге стране. На основу наведеног у Дирекцији су закључили да имају уговорну обавезу чувања података из наведеног Уговорног споразума као пословне тајне, те да немају сагласност других саговорача да његову садржину учини доступном широј јавности.

¹ Влада Народне Републике Кине и Влада Србије закључиле су 20.8.2009. године Споразум о економско-техничкој сарадњи у области инфраструктуре
<https://must.gov.rs/tekst/sr/413/medjunarodni-ugovori.php>

² Члан 5. став 3. Споразума прописује да споразуми, уговори, програми и пројекти сачињени у складу са чланом 4. Споразума на територији Републике Србије **не подлежу обавези расписивања јавног надметања** за обављање послова инвестиционих радова и испоруку роба и услуга, осим ако није другачије одређено у комерцијалном уговору из става 4. овог члана.

ШТА ЈЕ СПОРНО?

I Избегавање поступка јавне набавке

У случају Изградње новог моста на месту Старог савског моста **није спроведен поступак јавне набавке или јавно-приватног партнерства и концесија** Пре свега, Закон о јавним набавкама заиста познаје изузетак од његове примене у случају када је јавна набавка уговорена међународним споразумом који је Република Србија закључила са једном или више трећих држава или њених ужих политичко-територијалних јединица, али само уз услов **да се тај споразум односи на добра, услуге или радове намењене заједничкој имплементацији или коришћењу од стране потписника.**

Дирекција је дакле пропустила да образложи на који начин би нови мост преко Саве могао бити намењен заједничкој примени или заједничком искоришћавању од стране потписника – Владе Републике Србије и Владе Народне Републике Кине, што је један од кумулативних услова за примену тог изузетка.

Такође, Закон о јавним набавкама у случају изузетка од примене закона на који се позвала Дирекција прописује **обавезну примене основних начела јавних набавки**, а то евидентно није учињено приликом доделе уговора кинеском извођачу.

С тим у вези, требало би посебно истаћи да је Европска комисија у свим извештајима о напретку Србије у последњих неколико година константно указује на проблем избегавања примене Закона о јавним набавкама на основу међународних уговора и посебних закона, али и на то да одређени међународни споразуми о набавкама који се закључују са земљама које нису чланице ЕУ нису у складу са прописима ЕУ, али ни са прописима Србије.

Тако је у последњем Годишњем извештају Европске комисије о Србији за 2024. годину између осталог наведено да **Србија има тенденцију да заобилази своје законодавство у области јавних набавки кроз међувладине споразуме и специјалне законе.** Укупна вредност уговора изузетих од примене Закона о јавним набавкама порасла је са 6,4 милијарде евра у 2022. на 7,1 милијарду евра у 2023. години, што отприлике износи колико и укупна вредност тржишта јавних набавки у 2023. години. Најчешћи правни основ за изузеће били су међувладини споразуми. Ово је био правни основ за 38% изузећа, што одговара вредности од 2,7 милијарди евра, у поређењу са 33 милиона евра у 2022. и 735 милиона евра у 2021. години.³

³ <https://www.mei.gov.rs/srp/dokumenta/eu-dokumenta/godisnji-izvestaji-ek>
<https://jnportal.ujn.gov.rs/annual-reports-ppo-public>

Имајући у виду наведено, очигледно је да држава на све могуће начине избегава примену једног од најважнијих системских и антикорупцијских закона, а то све рађа основану сумњу у постојање корупције, како на државном, тако и на међудржавном нивоу.

Све напред наведено посебно добија на тежини, ако узмемо у обзир огромну трагедију која се недавно догодила у Новом Саду са падом надстрешнице, при чему је уговор за реконструкцију железничке станице био додељен кинеским компанијама такође без тендера, само на основу истог Споразума са Кином из 2009. године. Спроведеном истрагом и подигнутом оптужницом, међутим, нису обухваћени токови новца, због чега се тренутно не може доказати корупција у конкретном случају.

II Тајност уговора

У случају Изградње новог моста на месту Старог савског моста **Дирекција је одбила да обелодани уговор позивајући се на његову поверљивост.**

Степен сумње у постојање корупције код великих инфраструктурних пројеката појачава и чињеница да држава често одбија да достави уговоре додељене мимо тендера позивајући се на тајност података и непостојање сагласности друге уговорне стране.

Када је у питању пројекат уклањања Старог савског моста и изградње новог моста преко Саве, поставља се питање како је Дирекција уопште потписале уговор који има одредбу о тајности за ствар од јавног значаја?

Србија има уставне и законске гаранције на слободан приступ информацијама од јавног значаја, а то подразумева право јавности да зна све информације о раду власти, посебно оне најважније, каква је свакако информација о рушењу једног и градњи другог моста.

Посебно је интересантна чињеница, а како произлази из одговора Дирекције, да се одредбе о поверљивости простиру на читав Уговорни споразум, односно да је **уговорена поверљивост свих информација** - и техничких и финансијских!

Сувишно је говорити да је такав степен поверљивости у очигледној супротности са одредбама Устава и закона. Неспорно је да поједине одредбе уговора могу бити проглашене тајним, али **услови под којима је уговорена реализација пројекта, критеријуми и стандардни који ће се поштовати приликом реализације пројекта, никако не смеју остати непознати јавности.**

Истина, Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја заиста прописује могућност да се ограничи приступ јавности одређеним поверљивим информацијама, али само у случају ако би због давања такве информације наступиле тешке правне или друге последице по интересе заштићене законом који претежу над правом јавности да зна.

Али могуће последице које је Дирекција навела образлажући одлуку да не достави Уговор, као што су „покретање судског или другог поступка против Дирекције или Града Београда и последице по њихове пословне интересе и углед“, никако се не могу подвести под тешке правне и друге последице, које претежу над правом јавности да зна у смислу закона.

Одбијањем да достави Уговорни споразум (и уопште закључењем једног таквог уговора), Дирекција је само потврдила да су **држави важнији интереси кинеског извођача од интереса њених грађана**. Потврдила је да држава сматра да новац грађана може да се користи за финансирање различитих непотребних пројеката, као што је пројекат рушења Старог савског моста, али да грађани не смеју да знају како се троши њихов новац и како се утврђује вредност неког пројекта.

На крају, важно је истаћи да ни основни Споразум са Кином из 2009. године, нити један од три његова анекса не садрже одредбу о тајности или поверљивости уговора закључених на основу Споразума, иако је овај аргумент користио председник Србије у жељи да оправда необјављивање уговора са кинеским конзорцијумом у случају реконструкције станичне зграде у Новом Саду⁴.

Имајући у виду све наведено и посебно узимајући у обзир недавну трагедију у Новом Саду, потпуно је јасно колико је важно инсистирати на примени Закона о јавним набавкама и поштовању његових основних начела - начела транспарентности, начела обезбеђивања конкуренције и забране дискриминације, начела једнакости, начела економичности, ефикасности и заштите животне средине и начела пропорционалности.

Њиховом применом простор за корупцију се значајно сужава, а остварује један од основних циљева набавки најбоља вредност за уложени новац (best value for money). И најзад, грађани као крајњи корисници имају увид како се троши њихов новац.

Потпуно супротно, заобилажењем ових начела отвара се огроман простор за корупцију за коју смо на жалост видели да може итекако да убије људе!

⁴ <https://www.transparentnost.org.rs/sr/aktivnosti-2/saoptenja/12775-ne-postoji-osnov-za-tajnost-ugovora-o-rekonstrukciji-novosadske-zeleznicke-stanice>

Због ненадокнадиве штете која може бити нанета у јавном простору и неповратног уништавања јавне имовине Републике Србије, захтевамо:

1. **успостављање мораторијума** на све инфраструктурне пројекте који су додељени кинеским извођачима без тендера док се не испитају околности под којима је реализација пројекта договорена
2. **обелодањивање свих тајних уговора** који су неосновано и противправно квалификовани поверљивим документом а посебно у погледу критеријума и стандарда који ће се поштовати приликом реализације пројекта
3. **детаљну анализу токова новца** за све инфраструктурне пројекте који су реализовани без тендера, због оправдане сумње да је тиме омогућена системска међудржавна корупција

Иницијатива Мост остаје
Београд 28.01.2025. године